

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityslakina?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus) kansallinen koordinaatiomekanismi. Sen tehtävänä on edistää yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vammaisten henkilöiden huomioon ottamista kaikkien hallinnonalojen toiminnassa. VANE lausuu esityksestä vammaisyleissopimuksen näkökulmasta.

YK:n vammaisyleissopimus on Suomessa voimassa lain tasoisena. Vammaisyleissopimus velvoittaa sopimuspuolia toteuttamaan kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täytäntöön panemiseksi.

Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksissa mainitaan YK:n vammaisyleissopimus, mutta esityksen vaikutuksia ei kuitenkaan arvioida vammaisyleissopimuksen kannalta, vaan vain perustuslain näkökulmasta. VANE ehdottaa, että esitystä täydennettäisiin tältä osin. Esityksen vaikutuksia eri ikäisten, erityisesti ikääntyneiden vammaisten, mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan palveluja olisi hyvä arvioida vammaisyleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta.

Vammaisyleissopimuksen tarkoituksena (1 artikla) on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Vammaisyleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen 3 artiklan mukaisesti periaatteisiin kuuluu mm. mahdollisuuksien yhdenvertaisuus.

Sopimuksen 5 artiklassa, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, todetaan, että kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin.

Sopimuksen 19 artiklassa, itsenäinen elämä ja osallisuus yhteisössä, todetaan, että vammaisten henkilöiden saatavissa on oltava valikoima kotiin annettavia palveluja sekä asumis- ja laitospalveluja sekä muita yhteiskunnan tukipalveluja, mukaan lukien henkilökohtainen apu, jota tarvitaan tukemaan elämistä ja osallisuutta yhteisössä ja estämään eristämistä tai erottelua yhteisöstä. Vammaisyleissopimuksen 19 artiklassa todetaan myös, että koko väestölle tarkoitetut yhteisön palvelut ja järjestelyt tulee olla vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastata heidän tarpeitaan.

YK:n vammaiskomitean yleiskommentissa numero 6 "(General comment No.6 on equality and non-discrimination CRPD/C/GC/6; Ihmisoikeuskeskuksen tuottama epävirallinen suomennos) todetaan: "Tukipalveluja koskevan oikeuden kelpoisuusperusteet ja menettelyt on määriteltävä syrjimättömällä tavalla. Niissä on keskityttävä vamman sijasta henkilön tarpeisiin ja noudatettava ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa. Tukipalveluja on kehitettävä henkilökeskeisesti sekä iän ja sukupuolen huomioon ottavalla ja kulttuurisesti asianmukaisella tavalla."

Esitykseen sisältyvä vammaisuuden määritelmä noudattaa sinänsä pitkälle YK:n vammaisyleissopimuksen määritelmää, mutta VANE näkee, että suhdetta vammaisyleissopimuksen velvoitteisiin, mukaan lukien yleiskommentti numero 6, tulisi arvioida. YK:n vammaisyleissopimus korostaa vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Vammaisyleissopimuksen mukaisesti väestölle tarkoitetut yhteisön palvelut ja järjestelyt tulee olla vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastata heidän tarpeitaan. Tämän lisäksi on tärkeää

huomioida, että yleiset velvoitteet ja esimerkiksi 19 artiklan määräykset korostavat myös eri tavoin vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä ja laitospalveluja sekä muita yhteiskunnan tukipalveluja, mukaan lukien henkilökohtainen apu, jota tarvitaan tukemaan elämistä ja osallisuutta yhteisössä.

Esityksessä korostetaan esimerkiksi ikääntyneenä tapaturmaisesti vammautuneiden ihmisten ja aiemmin vammaispalveluja saaneiden ikääntyneiden ihmisten oikeutta vammaispalveluihin. Tämän tyyppiset nostot voivat ohjata lain tulkintaa eriarvoistavaan suuntaan ja ohittaa vammaisen ihmisen yksilöllisten tarpeiden huomioimisen lähtökohdan. Esitystä voisi täydentää huomiolla, että ikääntynyt voi vammautua myös muista syistä ja toimintarajoitteet voivat lisääntyä iän myötä. Näin vahvistettaisiin esityksen ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa.

Lasten kohdalla korostetaan myös kaikkien lasten tarpeita, ja sitä, että vammaisten lasten avun ja tuen tarve vain harvoin poikkeaa tästä. Olisi hyvä tuoda esityksessä esille, että vammaisilla lapsilla voi olla esimerkiksi kehityksen turvaamiseen liittyviä erityistarpeita, joiden osalta palvelujen tarve tulisi huomioida.

Esityksessä olisi hyvä arvioida myös sitä, miltä osin yleislainsäädännön perusteella myönnettävissä palveluissa on löydettävissä vastine vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin. Esimerkiksi henkilökohtaista apua myönnetään vain vammaispalvelulain mukaisena palveluna. Toisaalta useilla hyvinvointialueilla on käytössään sosiaalihuollon yleislainsäädännön mukaisissa palveluissa tulorajat, joita vammaispalvelulain kohdalla ei sovelleta. Myös tämän vaikutusta eri ikäisiin ja eri tavoin vammaisiin ihmisiin tulisi arvioida.

Heikkonen Merja
Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien
neuvottelukunta VANE